

Återbruk - Vävar i Västernorrland

Ny monter samt utställning till 21 april, Textilarkivet, Sollefteå

En brokig ångermanländsk trasmatta finns utställd på Textilarkivet i Sollefteå. Många gånger har jag stampat av mig snön på en snarlik matta där trasor i kortklippta bitar systematiskt sytts fast i underlaget med en trampsymaskin. Varje gång har jag blivit på gott humör av färgerna i snön. I Thailand har jag sett samma teknik med återanvänt industrispill tillämpas i små mattor som är praktiska att kliva på då man är på väg ut ur badrummet. På Sri Lanka såg jag en kvinna sitta nöjd vid sin trampmaskin där hon framställde liknande mattor av rynkade trasor. I sin enkla verkstad framstod hon dessutom som mera oberoende än de kvinnor som arbetade bakom avspärningar på textilindustrierna i landets ekonomiska frizoner.

Den globaliserade trasmattan är central i Textilarkivets nya utställning Återbruk. Det är sannerligen hög tid att ta upp detta slitstarka tema. Antikvarien Eris Erlandsson har letat fram vackra, fyndiga och inspirerande exempel på återanvändning tillämpad i det förgångna. Trasmattor i slarvtjäll och rosengång, lapptäcken och en grytlapp av yllerester är givna inslag. Den trasmatta Matilda Olsson i Bjurholm vävde av mörkt yllespill från makens skrädleri är en berättelse i sig. Här finns också äkta trasdockor, en herrväst som ökats i omfång med iskarvade sidenstycken, en vuxenklänning som sytts om till en liten pojke, en vacker bok med vävnotor antecknade på papper av linnelump, som alltid var råvaran i äldre tiders papperskvalitéer. Den lågt ansedda yrkeskåren av lumpsamlare var utsända av pappersbruken för att samla in råvaran. För ett konkurrerande ändamål vävdes vita trasor till "bredor", trasmatteliknande vävar som dock var avsedda att läggas i sängen ovanpå sträva underlag så de gick att sova på.

Textilierna som presenteras i montern är en appell till alla som själva återanvänder textilier. I en kommande sommarutställning vill Textilarkivet visa på nyare former av textilt återbruk. Initiativet är välbehövligt. Om vi förr återbrukade av sparsamhet är det i dag vårt överflöd som motiverar till återanvändning. Textilåtervinning är ett underutvecklat område i hela Norden. Den mängd textilier som slängs varje år motsvarar hälften av alla nyttillverkade textilier som årligen släpps ut på marknaden. Av allt textilavfall går hälften till förbränning, i bästa fall till fjärrvärme. Resten skänks bort till välgörenhet eller lagras i garderober. Detta framgår om man läser Naturvårdsverkets plan för textil avfallshantering. I avsaknad av ett befintligt system för textil återvinning råder det brist på metoder för textil återanvändning. Hur det textila avfallet ska kunna styras mot återanvändning analyseras just nu av Naturvårdsverket och i ett forskningsprojekt på Textilhögskolan i Borås.

Sanna Due, genom sina föräldrar sommarboende i Röån, Junsele, i många år, är handläggare på sektionen för avfall och kemikalier på Naturvårdsverket och svensk representant i Nordiska avfallsförebyggande gruppen. Hon välkomnar den märkbara trenden mot återanvändning, som är ett sätt att minska utsläppen vid nyproduktion samtidigt som det innebär en effektivare resursanvändning av de textila materialen.

När man omgivits av återanvända textilier en stund och upptäckt problematiken kring återvinningen uppstår ett tvivel på all textil nyproduktion. Detta till trots finns ett stort intresse för vävning i Västernorrlands 35 registrerade vävstugor. För att möta intresset hos en yngre generation har hemslöjdskonsulenten Ulrika Bos Kerttu blett textilkonstnärer komponera nya bruksvävar på traditionell grund. Resultatet visades på Nordiska museet 2012 och finns under våren på Textilarkivet. Kerstin Lindström och Lisbeth Malm har båda återbrukat landskapets drälltradition men kombinerat tekniken med en dagsaktuell stark färgskala. Ingrid Södersten har blåst nytt liv i en halvrya efter en sliten förlaga som finns i Textilarkivet. Jag försätts i ett etiskt dilemma. Det är svårt att förkasta och motstå detta slags användning av uthålliga material som ryall och lin.

De som lockas att besöka Textilarkivet i samband med initiativen för återbruk och vävning kan också glädja sig åt den nya monter som förklarar linhanteringens alla hantverksmässiga steg. I mina ögon är det en överskådlig och vacker beskrivning som gjorts med redskap från hela landskapet Ångermanland där socknarna i Örnsköldsviks kommun bidragit till mycket. Som bakgrund till alla de märkvärdiga objekten och själva linet i olika stadier visas bilder av linodlingen och framställningen medan den ännu pågick ute i landskapet. Bilderna från Anundsjö, Sidensjö och Björna varken heroiserar eller idylliserar detta arbete. De minskar avståndet och gör kunskapen om linet mindre avlägsen i tid och rum.

Text och foto: Margareta Klingberg

Volym 2013-02-20